

A habcsók, avagy jutalomajándék

Lezsák Sándor: *Habcsók – majdnem – brutális komédia*

Kairosz Kiadó, 2025

Nem ok nélkül említjük Lezsák Sándor *Nyolcvan vödör levegő* című abszurdoidja évekkel előbbi előadásainak közönségsikerét. A költő-író-politikust komolyan foglalkoztatják korunk létkérdései, az emberiség egzisztenciális aggályai. Okkal. Gondoljunk a cunamiként pusztító fegyveres erőszaktól való, globálissá terebélyesedő félelemre. Amire nagyon sokan keresik a megoldást, ki-ki a maga módján. Ezt tette a nyolcvan vödör levegőt bespájló idősödő főhős is, aki bunkert épített magának a kút oldalába. A pusztító erőszaktól való aggodalma indokolt volt ugyan és időszerű, de élete megmentésére tett tyúkeszű kísérlete merő képtelenség, komikum.

Legújabb színművében (*Habcsók – majdnem – brutális komédia*) az író szintén drámai és komikus elemekből építkezik. Itt viszont nem a gyilkos hatalmi erők elleni küzdelem lehetséges módozataira összpontosít, hanem az ember szubjektív univerzumát veszi górcső alá, jelesül a házastársi normák felrúgásának módjait és lehetséges következményeit tárja az olvasók elé. A másik felet semmibe vevő önzések, erkölcstelenségek sokféleségét, fokozatait sejteti, a megoldást keresve pedig azok határait feszegeti. A hol aggodalmakra okot adó, hol meg a muris jelenetek során minduntalan felmerül a kérdés: meddig mehetnek el a házastársak – gyanús vagy ténylegesen – hűtlenkedéseikkel, tiszteletlenségeikkel anélkül, hogy felrúgnák a házasság szentségét és szépségét. Ami nem zárólag magánügy, mert az egyének tettei a közösség megítélése alá (is) esnek.

A társadalmi együttélés törvényeinek, normáinak legfőbb ítése, koordinátora

a színmű történelmi időszakában köztudottan az egyház volt. A házasság szabályai, követelményei felett az Esperes örökdió és ítélkezik. Ő adja ki a parancsokat, az Esperesné pedig végrehajtja alárendeltjeivel oly módon, hogy „a lélekben visszhangozzon minden szó”.

Ebben a társadalmi milióban játszódóknak az eleinte haragosabb színeket mutató, „majdnem brutális” komikus jelenetek, írónak meg, válnak szuggesztívvé és izgalmassá a megrajzolt jellemképek. Lezsák Sándor itt, a különböző karakterek megkomponálásában érzi igazán otthon magát. Ahol a korrektnek színlelt lódítások, a kölcsönös leckéztetések, a rekeszizmot rezegető nagyotmondások, mind-mind az indulatok lecsillapításának, a tisztesség és becsület keresésének, végtére is az igazság kimondásának a szolgálatában állnak. A kitalációk brutalitásig felfújtt ballonja fokozatosan lohad az elszólások, melléfogások, önleplezés felől („kitaláltam, hogy én is megbántsam magát”) haladva az őszinteség, a megbékélés, a lelki nyugalom felé.

Ahhoz, hogy ennek a családtípusnak a jelenségvilága élénk táruljon, Lezsák „háromszáz évre álmódja vissza magát, Berethalomra, a történelmi Királyföld valaha szászok lakta településére”. (Szokolczay Lajos) A díszített „csiprokat”, virágos tányérokat készítő kétgyermekes keramikus házaspár inkább indulatból, semmint a hibátlanságukba vetett meggyőződéssel ócsárolják, becsmérlik, gyalázzák egymást, ami akár váláshoz is vezethet. Ámde a vidék egyházi vezetője, az Esperes résen van, és idejében közbelép. Berethalom vártemplomába csukhatja őket két hétre.

Ahol „régén a válófélben lévő, megromlott kapcsolatban élő házasságokat zárták össze hat hétre szigorú körülmények között”. Hogy a karanténban megbeszélhessék sérelmeiket, beismerhessék ballépéseiket, kijózanodjanak, és visszatérjenek a tisztesség útjára, hogy maradjon „minden úgy, mint régen volt.” Vagy ha mégse, fogalmat alkothassanak a válást követő nem éppen rózsás jövőjükéről.

Az élet nem győzelmi menet. A menet közben jelentkező gondokat, bajokat, nehézségeket idejében fel kell tudni dolgozni, a hibákat korrigálni, és – ha lehet vagy kell – megbocsátani egymásnak.

Ezt igazolandó, hadd idézzünk itt egy Árpád-kori település (Magyarkakucs) 18. századi egyházközségének parókiakönyvéből egy nyilatkozatot, amelyben a hitvesi esküt megszegők fogadalmat tesznek, hogy a cselekedetüket megbánták és többé nem vétkeznek: „Mi alább is megírtak prezentitus agyuk tudtokra akiknek illik, hogy mi minnek utána a házasságbeli egyenetlenség, békétlenség miatt, össze háborodunk volna, különben össze nem békélhettünk hanem a Szent Eccla. Becsületes előjárói által még pedig ilyen pretextus alatt, hogy én Pusztai István magamat teljességgel megoltalmazom attól, hogy a Szilágyi János Uram feleségivel magánosan sem nem társalkodom, nem beszélek vele barátságot nem tartok. Én is pedig Egri Rebeka ettől magamat teljességgel megoltalmazom, hogy az én becsületes Férjemet mint jó és becsületes embert megbecsülöm, utána nem leselkedem, felőlle akárhol járni fog nem tudakozodom, szívemet, lelkemet abba megcsendesítem és mától fogva engedelmes és jó szó halló hitestársa leszek, melyről adom ezen kezem x vonásával és a rosszat elkerülöm.

„Pusztai János keze x vonása
Egri Rebeka keze x vonása.”

A berethalmi várbörtön válószobájában Martin durván a feleségéhez vágja: „elegem van belőled”. Berta sem marad adósa: „Nekem is elegem van belőled, Martin.”

Az Esperesné tisztázza a helyzetüket: „Ezért vagytok itt. Ez a válószoba, de az is lehet, hogy szerelembörtön...”

A bekasztlizott házasságok, célzottan, mindennek erősen szűkében vannak. Egy ágyban alusznak, egy lapos valamit közükbük gyömöszölve, egymásnak háttal fekszenek. És civődva, gúnyolódva bolhászkodnak. Eközben Martin egy fogat talál: „Valaki itt hagyta a fogát...” Mi tagadás, a válószobában vagy szerelembörtönben – ha szükségesnek látták – az „ítészek” erőszakot is alkalmaztak. Hogyha másképp nem ment, kiverték a börtönt viselő fogát, remélve, hogy így könnyebben s hamarabb eredményt érnek.

Sírjunk-e vagy nevéssünk ezen?...

Miközben a házasságok közti kisstílusú történések összevisszaságát követjük, a szerző felvillant egy nagyon fontos történelmi eseményt. Arról értesülünk, hogy „Egy Tiszamenti lelkész jött az imént, azt mondja, fogdossák össze a reformátorokat, megint Pozsonyba viszik őket, sanyargatják őket, bírói ítélet lesz.” Nem kétséges, hogy az ellenreformáció, a rekatolizáció (Pázmány Péter) évtizedeiben járunk.

Amint nyílik a börtön ajtaja, beszűrődik a templomi énekpróba hangja: „Erős vár a mi istenünk”. A Luther Márton szerzte zsoldár félreérthetetlenül jelzi, hogy protestáns világban vagyunk. A becsukott házaspár két gyermeke a kórusban énekel: kiderül a család felekezeti hovatartozása, evangélikus hitű.

Az események mozgalmasak: a civakodások nem csitulnak, a felek gúnyolódnak, ócsárolják, csepiülnek egymást. Mint jeleztük, az asszony egyenesen képébe vágja az urának: el akar válni, mert „nem bírsz velem élni”. „Új asszonyt akarsz.” A férj tagad: „Ezt soha nem mondtam!” Berta: „De gondoltad...”; „Te mostanában soha nem veszed észre. Amikor kitömöktem a mellyemet, hogy lássad, nekem is van, nem csak a Málcsinak...”

Furábbnál furább komikus jelenetek követik egymást: a bolhakeresést kutya-vonyítás követi, a férj horkol, az asszony

holland fapapucsban lépkedve kopog – zavarják egymást. Ezek a froclizások valójában ártalmatlan kötekedések: a békülési hajlandóság első jelei. Férj és feleség kezdenek jobban odafigyelni egymásra: „Nekem még maradt két almám – mondja az asszony. – Ha annyira éhes vagy, az egyiket neked adom.”

A házaspár lelkében kezd felértékelődni a család erénye, jelentősége, becse, értékei. Dicsérik gyermekeik kezűgyességét, már-már művészi képességeket éreznek bennük.

A vártemplom csendjében váratlanul megkondul a harang. Majd elnémul. Kicsit később újra megkondul. Amiből Martin arra következtet: „Akkor egy asszony halt meg a faluban”. Ha a harang harmadszor is megkondul – folytatja a férj –, azt jelenti: „Öregember halt meg. Akkor csendítenek harmadszor.”

A kórusban éneklő gyerekek, Jolánka és Janó bemennek a szüleikhez. A fiú közli az apjával: meghalt Öregapa. A halálhír lesújtó. Tovább súlyosbítja a helyzetet, hogy be vannak zárva: „láthatatlan rabláncban vannak”.

Az ország feldarabolva, a nemzet saját létezésének határára jutva küszködik. Szattyán, a szárazkáplán kétségbeesve kérdezi felettesét: „Keleten a török, nyugaton a Habsburg császáriak. Esperes úr, van még Magyarország?” Az Esperes válasza reménykeltő: „Úgy hírlík, Tokaj környékén, Hegyalján a magyarok megint mozgolódnak, a keresztes kurucok toboroznak.” Rákóczi serege gyarapszik, az

igaz-magyarok készülnek a szabadságharcra.

A rabláncban nyűglődő házaspár helyzete még rosszabbra fordul: Berta megbetegszik, erősen köhög. Martin jószívűen gondozza beteg feleségét, takargatja, vigyáz rá. Megbocsátva egymásnak, immár szinte megmosolyogva emlékeznek volt kihágásaikra; a másik félben (házastársban) emberi jóságot tapasztalnak. Berta: „Olyan gyöngéd vagy, mint legénykorodban.” „Hoztad a habcsókot, diómorzsával. Azzal búvöltél el.”

Az ünneplőbe öltöztetett vétkesek imázsamolyon térdelve, miatyánkot mormolva várják az Esperest. Aki tatár, török harácsot, dézsmát, császári nyomorgatást emlegetve feddi őket: hibáikat, kölcsönös gyanúsítgatásaikat, egymás korholását sorolja.

Berta hirtelen dönt: „Együtt maradunk!”

A válószobából szerelemszoba lett.

Az Esperesné habcsókot készít a raboskodásból szabaduló házastársaknak, amolyan jutalomajándékot.

Az Esperes szüntelen fáradozik, sokat utazik, amiért a felesége érthetően aggódik. „Ez a dolgom – válaszolja az Esperes. – „Rendet kell tartanom minden gyűlekezésben.”

Az Esperesné férjének is habcsókot készít vacsorára, hisz annyira megkívánta.

Elvégre egy életet élünk, egy világban élünk, viseljük terheit, örömeit.

A jóságért és tisztességért pedig jön a jutalom: a diómorzsával megszórt finom falatok, a habcsók.

ANISZI KÁLMÁN

ANISZI KÁLMÁN (1939) József Attila-díjas író, publicista, ny. egyetemi oktató. Bihar megyében, Magyarkakucson született. 1985–90 között a *Korunk* folyóirat felelős szerkesztője. 1990 óta él Magyarországon, 2000-től a folyóirat megszűnéséig a *Kapu* külső főmunkatársa volt. Legutóbbi kötete: *Hívó hangok* (válogatott elbeszélések, esszénovellák, 2025).